

Прокопович Лідія Сигізмундівна,
к.філол.н., доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін,
Моргун Алла Володимирівна,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін,
Попович Надія Ференцівна,
к. філол. н., доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін,
Мукачівський державний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ ГАЛУЗІ

Наукова стаття присвячена аналізу бібліотеки як наукової установи в галузі науково-інформаційної діяльності, яка сьогодні активно шукає шляхи та напрями своєї подальшої ефективної роботи. Сучасну технологічну революцію характеризує не просто центральна роль знань та інформації в усіх сферах життєдіяльності людей, а й використання цих знань та інформації для генерування нових ідей і технологій, що обробляють інформацію й забезпечують комунікацію. Мета дослідження полягає у вивченні впливу інформаційних технологій на процес використання ресурсів сучасної бібліотеки для підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів в економічній галузі. Під час дослідження були використані загальнонаукові теоретичні методи, зокрема: аналітичний – визначення методологічних підходів до розгляду діяльності Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського; системний – узагальнення інформаційних потреб користувачів бібліотек; прогностичний – підведення підсумків дослідження і обґрунтування пропозицій. Наукова новизна дослідження полягає у з'ясуванні тенденцій розвитку комунікаційних моделей діяльності бібліотек України й узагальнює уявлення щодо умов їх переходу до інтеграційної комунікаційної моделі. В статті розглянуто діяльність бібліотек як джерела інформаційної підтримки наукових досліджень в економічній галузі. Схарактеризовано використання потенціалу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як центру інформаційно-аналітичного супроводу ринкових перетворень в умовах глобалізації та розкрито роль мережових інформаційних ресурсів бібліотеки та Інтернет-порталу. Висвітлено універсальність роботи служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) на задоволення інформаційно-аналітичних запитів державних органів, що фіксують й доносять до всіх замовників різні сторони розвитку процесів, що відбуваються в українському суспільстві, у тому числі і економічного характеру. Відмічено, що важливою частиною роботи з підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів служби є формування і наповнення повнотекстових баз даних (БД), які допомагають відслідковувати діяльність центральних і місцевих органів державної влади та аналізувати стан й процеси економічних перетворень у регіонах. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали і висновки можуть стати основою подальшої теоретико-методичної розробки організації роботи бібліотеки щодо системного, ефективного й результативного забезпечення користувачів. Положення, висновки і результати дослідження можуть використовуватись бібліотечними працівниками в умовах новітніх мережових технологій із застосуванням електронних інформаційних ресурсів та інтерактивних сервісів.

Ключові слова: інформаційний ресурс, бібліотечно-інформаційні продукти, електронні інформаційні технології, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, служба інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ), база даних (БД).

ВСТУП

Постановка проблеми. Діяльність бібліотек як джерело інформаційної підтримки наукових досліджень в економічній галузі є надзвичайно важливим чинником раціональної організації економічної діяльності в Україні. А відтак і підвищення ефективності економіки загалом.

Значний потенціал для високоякісного інформаційного аналітичного забезпечення мають великі наукові бібліотеки. На думку одного з теоретиків інформаційного суспільства М. Кастельса [6], сучасну технологічну революцію характеризує не просто центральна роль знань та інформації в усіх сферах життєдіяльності людей, а використання цих знань та інформації для генерування нових ідей і технологій, що обробляють інформацію і забезпечують комунікацію.

У Законі України «Про національну програму інформатизації» йдеться про те, що продуктом інтелектуальної діяльності суспільства є інформаційні ресурси. Сьогодні вони розглядаються як стратегічний ресурс розвитку будь-якої країни, який за своєю значущістю не поступається іншим – фінансовим, сировинним, матеріально-технічним.

Бібліотека як наукова установа в галузі науково-інформаційної діяльності сьогодні активно шукає шляхи та напрями подальшої ефективної роботи. З огляду на вище сказане, останнім часом зріс науковий інтерес фахівців до нового напрямку роботи бібліотек.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низці дисертаційних і монографічних досліджень, наукових розвідках відомих фахівців бібліотечної справи значна увага приділялася актуальними проблемами організації та модифікації інформаційних ресурсів, а саме, проаналізовано адаптацію технології

бібліотечного обслуговування до потреб користувачів (Ю. Курносів [12], В. Горюхов [2, 3, 4, 14], Л. Костенко [9], І. Курас [11], А. Соляник [15], В. Терешин [16]).

Проблемам підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів з економічної тематики в умовах поширення цифрових технологій присвячена наукова розвідка С. Кулицького. Автор розглядає практичний досвід і потенційні можливості підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів з економічної тематики з використанням цифрових технологій ресурсів великої наукової бібліотеки та аналізує цей процес «...як послідовний інформаційно-технологічний ланцюжок, що починається з постановки проблеми та пошуку необхідної замовнику інформації й закінчується створенням готового інформаційного продукту, який відповідає потребам замовника» [10, с. 431].

Питання використання цифрових технологій у такій сфері економіко-аналітичної діяльності, як ділова розвідка розглядається в роботах С. Могильного [13], Д. Прескотта [8] та ін.

Значна кількість публікацій лише підкреслює актуальність наукового дослідження змістових аспектів впливу інформаційних технологій на процес використання ресурсів сучасної бібліотеки для підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів в економічній галузі.

Мета статті (постановка завдання). Одна з найважливіших соціальних функцій бібліотеки на сьогодні – задовольнити інформаційні потреби користувачів. Ця функція здійснюється бібліотекою шляхом обслуговування – надання інформаційно-бібліотечних продуктів та послуг.

Саме в цьому ракурсі виконано наше дослідження, мета якого полягає у вивченні впливу інформаційних технологій на процес використання ресурсів сучасної бібліотеки для підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів в економічній галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційна функція бібліотек у процесі дедалі більшої тісної співпраці з користувачами трансформується в інформаційно-аналітичну функцію. Отже, на зміну основної функції бібліотеки – забезпечення літературою та інформацією, здійснення повного та якісного бібліотечно-бібліографічного обслуговування читачів згідно з інформаційними запитам на основі широкого доступу до бібліотечних та інформаційних ресурсів приходять нові форми передачі інформації, що здатні замінити першоджерела та заощадити час користувача.

Сьогодні освоюються нові аналітичні методи, формуються інформаційно-аналітичні бази даних різної спрямованості. Як наслідок, реалізується комплексний підхід до вирішення інформаційних завдань, при якому замовник отримує всі необхідні консультативні послуги щодо свого запиту. Стосовно використання власне бібліографічної інформації, що був основним продуктом інформаційної діяльності бібліотеки, сьогодні вона стає допоміжним засобом внутрішнього користування.

В контексті дослідження можемо стверджувати, що на нинішньому етапі бібліотека, розробляє власні технології обробки інформації, що використовуються під час наукових досліджень, організовує на їх основі власну синтезовану продукцію.

Можемо констатувати, що саме інформаційно-аналітичні структури при бібліотечних установах сьогодні перетворюються у вітчизняні «фабрики думок», а в структурі суспільства, стають ефективним і перспективним у своєму розвитку суб'єктом інформаційних обмінів. З одного боку, це зумовлено постійним розширенням інформаційного простору, зростанням обсягів інформації, з іншого, – опора на вже напрацьований масив інформації, що вже зосереджений у фондах бібліотек.

Варто зазначити і те, що сьогодні зростає доступ і можливості в керуванні потоком електронної інформації, що продукуються у всьому світі. Яскравим прикладом щодо використання потенціалу наукової бібліотеки як центру інформаційно-аналітичного супроводу ринкових перетворень в умовах глобалізації є діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Мережеві інформаційні ресурси Бібліотеки включають зібрання «Наукова періодика України» (460 тис. статей, з 2400 журналів), електронні тексти (848 тис. документів, з них 60 тис. авторефератів дисертацій), аналітичні матеріали (5 тис. випусків аналітичної інформації та інформаційно-аналітичних оглядів), каталоги та картотеки (4 млн. бібліографічних записів і 5 млн. зображень карток генерального алфавітного каталогу); реферативну базу «Україніка наукова» (547 тис. записів).

Інтернет-портал Бібліотеки щодоби відвідують 45-50 тис. користувачів.

Особлива категорія абонентів – інформаційні служби органів державної влади, серед яких Верховна Рада України, Адміністрація Президента України і Кабінет Міністрів України.

Використання фондів наукової Бібліотеки дає змогу готувати інформаційно-аналітичні матеріали, що характеризують суспільні явища та процеси. У цілому, інформація може мати фундаментальний чи оглядовий характер. Найбільший обсяг фундаментальної інформації містять наукові монографії.

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) органів державної влади була започаткована в Центральній науковій бібліотеці АН України. Уже сама назва говорила про те, що це була перша спроба, перший експеримент у створенні підрозділу у найбільшій бібліотеці України, орієнтованого на задоволення інформаційно-аналітичних запитів державних органів.

Практика показала, що універсальність роботи СІАЗ зумовлювалася тим, що вона однією з перших прийшла на допомогу керівництву Верховної Ради, Адміністрації Президента, Кабінету Міністрів, готувалися підбірки матеріалів з доволі широкого спектра питань соціально-політичної та економічної проблематики.

Сьогодні різноманітність видань СІАЗ дає можливість зафіксувати й донести до всіх замовників різні сторони розвитку процесів, що відбуваються в

українському суспільстві, у тому числі і економічного характеру.

Ураховуючи тематику замовлення споживача (органів державної влади та місцевого самоврядування) у процесі підготовки інформаційної продукції співробітники СІАЗ застосовують різноманітні форми подачі інформації (бази даних, огляди, аналітичні матеріали).

Слід відмітити, що важливою частиною роботи з підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів служби є формування і наповнення повнотекстових баз даних (БД). Це, насамперед, анотована база даних для запитів органів влади та органів місцевого самоврядування «Події, факти коментарі» за матеріалами періодичної преси (центральні видання та регіональні видання). БД допомагає відслідковувати діяльність центральних і місцевих органів державної влади та аналізувати стан та процеси економічних перетворень у регіонах.

Аналітиками служби СІАЗ досліджуються оглядові матеріали з економічних питань, а саме: реформи АПК, вугільної галузі, перебігу бюджетного процесу в Україні, стану валютного ринку, аналізу транзитного потенціалу України, ролі ВЕЗ на сучасному етапі розвитку світової економіки, становлення державних і холдингових компаній в українській економіці, тіньовий сектор економіки та ін..

Варто зазначити, що значної популярності набув інформаційно-аналітичний журнал «Україна, події, факти, коментарі», в якому висвітлюються та аналізуються найактуальніші події суспільного життя в економічній, політичній і соціальній сферах. Важливим є вивчення проблем, співвідносних з реальною практичною діяльністю замовників та налагодження ефективної системи прямих і зворотних зв'язків на всіх стадіях циклу задоволення інформаційних потреб, що дає можливість забезпечувати органи влади своєчасною інформацією. На сьогодні інформаційно-аналітичні матеріали, вміщені в журналі в електронному вигляді доводяться до відома понад 400 адресатів в обласних центрах, містах та районах України.

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення здійснює підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів щодо потенційно можливих тем у випереджувальному режимі. Йдеться про

підготовку експертних оцінок і прогнозів з тих проблем, які існують на часі або найближчим часом можуть стати ключовими. У цьому контексті варто згадати слова відомого американського менеджера Л. Яккоки, який, підкреслюючи роль фактора часу в бізнесі, стверджував, що заради досягнення конкурентних переваг завжди треба пам'ятати про своєчасність надання інформації для прийняття необхідних рішень і не можна при цьому абсолютизувати значення достовірної інформації. «Після того, як переважна частина інформації вже зібрана, настає момент, коли ви опиняєтесь під владою дії закону падаючої доходності» [17, с. 76].

Практика показує, як стверджує С. Кулицький, «...що повна передача функції від людини до комп'ютерної ІС, так само як і розв'язання дилем достовірність-своєчасність вимагає значних витрат інтелектуальних і фінансових ресурсів та часу на свою реалізацію» [10, с. 444].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наведені вище результати дослідження показують важливість і складність підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів з економічної тематики на базі ресурсів наукової бібліотеки. Що стосується складності, то для тиражування інформації, їх ефективної реалізації необхідно не лише відповідне технічне рішення, а й організаційно-правове забезпечення, адже саме на цих стадіях найімовірніша втрата інтелектуальної власності, яка може завдати значних збитків суб'єкту інформаційних відносин.

Здійснене дослідження дає підстави стверджувати, що ефективність цих процесів залежить від ступеня фінансової підтримки, характеру діалогу інформаційно-аналітичної служби із замовниками інформаційно-аналітичних продуктів з економічної тематики.

Перспективу подальших наукових досліджень означеної проблеми пов'язуємо з докладним вивченням елементів інформаційно-аналітичного забезпечення на базі сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій для вивчення наявного інформаційного потенціалу вітчизняної системи бібліотечних установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / І. В. Арістова; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.
2. Горовий В. М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства: монографія / В. М. Горовий. – К., 2005. – 300 с.
3. Горовий В. М. Еволюція інформаційних запитів суспільства як фактор бібліотечної трансформації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-ка України. – 2007. – Вип. 18. – С. 36-49.
4. Звіт про НДР: Інформаційно-аналітичне забезпечення управління процесами реформування українського суспільства / В. М. Горовий, Т. Ю. Гранчак, Л. А. Чуприна [та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2006. – 59 с.
5. Про Національну програму інформатизації: Закон України [Електронний ресурс] // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 27-28. – С. 181.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М., 2000. – 608 с.

7. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: спец. 25. 00. 02 / Р. А. Коваль. – Х., 2008. – 20 с.
8. Конкурентная разведка: Уроки из окопов / под. ред. Дж. Прескотта и С. Х. Миллера. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 336 с.
9. Костенко Л. Й. Онлайн-ресурси бібліотеки: створення, використання / Л. Й. Костенко // Бібл. вісн. – 2003. – № 1. – С. 18-29.
10. Кулицький С. Проблеми підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів з економічної тематики в умовах поширення цифрових технологій / С. Кулицький // Наукові праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013 – Вип. 36. – С. 429-445.
11. Курас І. Інтеграція інформаційних ресурсів – стратегічний напрям забезпечення інформаційних потреб суспільства / І. Курас // Бібл. вісн. – 2004. – № 6. – С. 50-52.
12. Курносів Ю. В. Аналітика: методологія, технологія і організація інформаційно-аналітичної роботи / Ю. В. Курносів, П. Ю. Конотопов. – М.: РУСАКИ, 2004. – 512 с.
13. Могильний С. Б. Методи та інструменти ділової розвідки в Internet / С. Б. Могильний. – К.: ТОВ «Задруга», 2010. – 264 с.
14. Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек у процесі демократичних перетворень українського суспільства / В. М. Горовий, Т. Ю. Гранчак, Л. А. Чуприна [та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. – К., 2009. – 64 с.
15. Соляник А. Пріоритетні напрями вдосконалення документопостачання бібліотек України / А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 2000. – № 1. – С. 7-10.
16. Терешин В. І. Библиотечный фонд: 2-е изд., исправ. и доп. / В. И. Терешин. – М.: Профиздат, 2001. – 176 с.
17. Якокка Л. Карьера менеджера / Л. Якокка. – М.: Прогрес, 1991. – 384 с.

Прокопович Лидия Сигизмундовна, Моргун Алла Владимировна, Попович Надежда Ференцивна
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БИБЛИОТЕК ЯК ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИОННОЙ ПОДДЕРЖКИ
НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Научная статья посвящена анализу библиотеки как научного учреждения в области научно-информационной деятельности, которая сегодня активно ищет пути и направления своей дальнейшей эффективной работы. Современную технологическую революцию характеризует не просто центральная роль знаний и информации во всех сферах жизнедеятельности людей, но и использование этих знаний и информации для генерирования новых идей и технологий, обрабатывающих информацию и обеспечивающих коммуникацию. Цель исследования заключается в изучении влияния информационных технологий на процесс использования ресурсов современной библиотеки для подготовки информационно-аналитических материалов в сфере экономики. В ходе исследования были использованы общенаучные теоретические методы, в частности: аналитический – определение методологических подходов к рассмотрению деятельности Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского; системный – обобщение информационных потребностей пользователей библиотек; прогностический – подведение итогов исследования и аргументация предложений. Научная новизна исследования заключается в выявлении тенденций развития коммуникативных моделей деятельности библиотек Украины и обобщает сведения об условиях их перехода к интеграционной коммуникативной модели. В статье рассмотрена деятельность библиотек как источника информационной поддержки научных исследований в сфере экономики. Охарактеризовано использование потенциала Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского как центра информационно-аналитического сопровождения рыночных преобразований в условиях глобализации и раскрыта роль сетевых информационных ресурсов библиотеки и Интернет-портала. Освещена универсальность работы службы информационно-аналитического обеспечения для реализации информационно-аналитических запросов государственных органов, которые фиксируют и информируют заказчиков о различных сторонах развития процессов, происходящих в обществе, в частности, и экономического характера. Отмечено, что важной частью работы по подготовке информационно-аналитических материалов службы является формирование и наполнение полнотекстовых баз данных (БД), которые помогают отслеживать деятельность центральных и местных органов государственной власти и анализировать состояние и процессы экономических преобразований в регионах. Практическое значение полученных результатов заключается в том, что материалы и выводы могут стать основой дальнейшей теоретико-методической разработки организации работы библиотеки по системному, эффективному и результативному обеспечению пользователей. Положения, выводы и результаты исследования могут использоваться библиотечными работниками в условиях новейших сетевых технологий с применением электронных информационных ресурсов и интерактивных сервисов.

Ключевые слова: информационный ресурс, библиотечно-информационные продукты, электронные информационные технологии, Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, служба информационно-аналитического обеспечения (СИАО), база данных (БД).

Prokopovich Lydia S., Morgun Alla V., Popovich Nadiia F.

**LIBRARY WORK AS A SOURCE OF INFORMATION SUPPORT OF SCIENTIFIC RESEARCH
IN ECONOMIC FIELD**

The scientific article is devoted to the analysis of the library as a scientific institution in the field of scientific and information activities, which is actively looking for ways and directions for its further effective work. In our study, we proceed from the premise that the modern technological revolution is characterized not only by the central role of knowledge and information in all spheres of human activity, but also by the use of this knowledge and information to generate new ideas and technologies that process information and provide communication. The purpose of the research is to study the influence of information technology on the process of using the resources of a modern library for the preparation of information and analytical materials in the field of economics. In the course of the research, general scientific theoretical methods have been used, in particular: analytical - the definition of methodological approaches to the examination of the activities of the V.I. Vernadsky Large Scientific Library; system - generalization of information needs of library users; prognostic - summing up the results of the study and the argumentation of the proposals. The scientific novelty of the research is to identify trends in the development of communicative models of the activity of Ukraine's libraries and generalize information on the conditions for their transition to an integration communicative model. The article considers the activity of libraries as a source of information support for scientific research in the field of economics. The use of the potential of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine as a center for information and analytical support of market transformations in the context of globalization has been described and the role of network information resources of the library and Internet portal has been disclosed. The universality of the work of the information and analytical support service for the implementation of information and analytical requests of state bodies has been highlighted. They record and inform the customers about various aspects of the development of processes taking place in the society, in particular, of an economic nature. It has been noted that an important part of the work on the preparation of the information and analytical materials of the service is the formation and filling of full-text databases (DB) that help to monitor the activities of central and local government bodies and analyze the state and processes of economic transformations in the regions. The practical significance of the results obtained is that its materials and conclusions can form the basis for further theoretical and methodological development of the organization of the library's work on systemic, effective and efficient provision of users. The positions, conclusions and results of the research can be used by library workers in the conditions of the latest network technologies using electronic information resources and interactive services.

Keywords: *information resources, library and information products, electronic information technologies, Vernadsky National Library of Ukraine, information and analytical support service (IASS), database (DB).*

Одержано 15.03.2017 р.